7. Arbetskraften

Sedan vi nu undersökt *värdets* natur, *värdet av vilken som helst vara* -i den mån det kunnat ske i en sådan hastigt hopkommen betraktelse - måste vi rikta vår uppmärksamhet på *arbetets* säregna *värde*. Och här måste jag återigen förvåna er genom en skenbar paradox. Ni är alla fullt övertygade om att det som ni dagligen säljer är ert arbete, att arbetet därför har ett pris, och att det - då en varas pris blott är dess värde, uttryckt i pengar - säkert måste finnas något sådant som ett*arbetsvärde*. Det finns emellertid inte något som kallas *arbetets värde*i ordets vanliga mening. Vi har sett, att mängden av det i en vara kristalliserade nödvändiga arbetet bildar dess värde. Om vi nu använder denna definition på värdet, hur kan vi då bestämma värdet av låt oss säga en tiotimmars arbetsdag? Hur mycket arbete innehåller denna arbetsdag? Tio timmars arbete. Om vi sade, att värdet av en tio timmars arbetsdag är lika med tio timmars arbete eller den arbetsmängd som den innehåller, så skulle det vara en tautologi och dessutom ett meningslöst påstående. Sedan man en gång funnit den verkliga men dolda meningen i uttrycket "*arbetets värde*", kommer vi naturligtvis att kunna förklara denna irrationella och skenbart omöjliga användning av begreppet värde, på samma sätt som vi är i stånd att förklara himlakropparnas skenbara eller blott i bestämda former iakttagbara rörelser, så snart vi lärt känna deras verkliga rörelser.

Det som arbetaren säljer är inte direkt sitt *arbete* utan sin *arbetskraft*som han överlämnar åt kapitalisten att tillfälligt förfoga över. Detta är i så hög grad fallet, att man - jag vet inte om det skett i engelska lagar men säkert i lagar någonstans på kontinenten - fastställt den maximitid, för vilken en person har rättighet att sälja sin arbetskraft. Om han tilläts sälja den för hur lång tid som helst, så skulle slaveriet genast vara återupprättat. En sådan försäljning skulle, om den exempelvis omfattade hela hans livstid, göra honom till livstids slav åt sin arbetsgivare.

Thomas Hobbes, en av Englands äldsta ekonomer och mest originella filosofer, hänvisade redan i sin "*Leviathan*" instinktivt till denna punkt, som förbisetts av alla hans efterföljare. Han sade:

> "Det som en människa är värd eller gäller för, är liksom hos alla andra ting, hennes *pris*, d.v.s. så mycket som man skulle ge för att *använda hennes kraft*."

Tar vi detta som grundval, så kommer vi att kunna bestämma *arbetets värde* likaväl som varje annan varas.

Men innan vi gör detta, skulle vi kunna fråga, hur denna märkliga företeelse uppkommit, att vi på marknaden finner en grupp köpare som äger jord, maskiner, råvaror och existensmedel, ting som alla med undantag av jorden i dess ursprungliga tillstånd är *produkter av arbete* och å andra sidan en grupp säljare, som ingenting har att sälja utom sin arbetskraft, sina arbetande armar och hjärnor? Hur kommer det sig att den ena gruppen ständigt köper för att

göra profit och berika sig, under det att den andra gruppen ständigt säljer för att förtjäna sitt livsuppehälle? Att undersöka denna fråga skulle betyda att undersöka vad ekonomerna kallar "*den första*" eller "*ursprungliga ackumulationen*", vilken emellertid borde kallas *den ursprungliga expropriationen*. Vi skulle finna, att den så kallade ursprungliga ackumulationen inte betyder någon annat än en rad historiska processer, som slutar med en *upplösning* av *den ursprungliga enhet*, som existerat mellan arbetaren och hans arbetsmedel. En sådan undersökning faller emellertid utanför ramen av mitt föreliggande ämne. Sedan arbetaren en gång *skilts* från arbetsmedlen, kommer detta tillstånd att bibehållas och reproduceras i ständigt stigande skala, tills en ny och genomgripande revolution av produktionssättet vänder upp och ner på detta tillstånd och återupprättar den ursprungliga enheten i ny historisk form.

Vad är alltså *arbetskraftens värde*?

Liksom varje annan vara bestämmes dess värde genom den för dess framställning nödvändiga arbetsmängden. En människas arbetskraft består endast i hennes levande person. För att växa och behålla livet måste en människa konsumera en bestämd mängd livsmedel. Men människan, liksom maskinen, förbrukas och måste ersättas av en annan. Förutom mängden av nödvändighetsartiklar, som behövs för*hennes eget* uppehälle, behöver hon en ytterligare mängd nödvändighetsartiklar för att kunna livnära ett visst antal barn, som skall ersätta henne på arbetsmarknaden och föreviga arbetarnas släkte. Därutöver måste hon ge ut ytterligare en summa värden för att utveckla sin arbetskraft och tillägna sig en viss skicklighet. För vårt syfte räcker det med att endast betrakta ett *genomsnittsarbete*, vars utgifter för skolning och utbildning är försvinnande storheter. Jag måste emellertid begagna detta tillfälle för att slå fast, att i samma utsträckning, som produktionskostnaderna för arbetskraft av olika kvalitet är olika, så måste också värdet av den i de olika industrierna använda arbetskraften vara olika. Kravet på *lika löner* grundar sig därför på ett misstag, det är en meningslös önskan, som aldrig skall gå i uppfyllelse. Det uppkommer ur den falska och ytliga radikalism, som accepterar förutsättningarna och försöker undvika slutsatserna. På lönesystemets grundval kommer arbetskraftens värde att bestämmas som varje annan vara, och då olika slag av arbetskraft har olika värden och det behövs olika arbetsmängder för att framställa dem, *måste* de ha olika priser på arbetsmarknaden. Att kräva *lika eller rättvis betalning* på lönesystemets grundval är detsamma som att kräva *frihet* på slaverisystemets grundval. Vad man alltså anser vara rättvist eller skäligt hör inte hit. Frågan är: Vad är nödvändigt och oundvikligt inom ett givet produktionssystem?

Efter vad som här sagts, bestämmes *arbetskraftens värde* genom*värdet av de nödvändighetsartiklar*, som erfordras för att producera, utveckla bibehålla och föreviga arbetskraften.

---

8. Produktionen av mervärdet

Låt oss nu antaga, att framställandet av den genomsnittliga mängd nödvändighetsartiklar, som en arbetare dagligen behöver, kräver 6*timmars genomsnittsarbete*. Låt oss vidare antaga att 6 timmars genomsnittsarbete realiseras i en guldmängd, som är lika med 3 shilling. Då skulle 3 shilling vara *priset* eller *dagsvärdet* av denna mans *arbetskraft* uttryckt i pengar. Om han arbetade 6 timmar om dagen, så skulle han dagligen producera ett värde, som vore tillräckligt för att köpa genomsnittsmängden av de nödvändighetsartiklar han dagligen behöver eller att uppehålla sig själv som arbetare.

Men mannen ifråga är lönarbetare. Han måste därför sälja sin arbetskraft till en kapitalist. Om han säljer den för 3 shilling om dagen eller för 18 shilling i veckan, så säljer han den till dess värde. Antag att han är spinnare. Om han arbetar 6 timmar om dagen, så skulle han dagligen tillföra bomullen ett värde av 3 shilling. Detta hans dagliga tilläggsvärde skulle då bilda en noggrann ekvivalent till den lön eller det pris, som han dagligen erhåller för sin arbetskraft. Men i detta fall skulle överhuvudtaget inte något *mervärde eller någon merprodukt* komma kapitalisten tillgodo. Här kommer vi alltså till den springande punkten.

I det kapitalisten köper arbetarens arbetskraft och betalar dess värde, har han liksom varje annan köpare förskaffat sig rätten att konsumera eller använda den köpta varan. Man konsumerar eller använder en mans arbetskraft genom att låta honom arbeta, precis så som man konsumerar eller använder en maskin genom att låta den vara i gång. Kapitalisten har därför genom att köpa dags- eller veckovärdet av arbetarens arbetskraft förvärvat rätten att förbruka denna arbetskraft eller låta den arbeta under *hela dagen eller veckan*. Arbetsdagen eller arbetsveckan har naturligtvis sina gränser, men det skall vi senare ägna en närmare undersökning.

För ögonblicket vill jag rikta er uppmärksamhet på en avgörande punkt.

Arbetskraftens *värde* bestämmes genom den arbetsmängd, som behöves för att upprätthålla eller reproducera densamma, men*användningen* av denna arbetskraft begränsas endast av arbetarens livsenergi och fysiska styrka. Arbetskraftens dags- eller veckovärde är något helt annat än denna samma arbetskrafts sysselsättning per dag eller per vecka. Alldeles så som det foder en häst förbrukar och den tid den kan bära ryttaren är två vitt skilda ting. Den arbetsmängd, som begränsar *värdet* av arbetarens arbetskraft, drar absolut inga gränser för den arbetsmängd, som han kan prestera. Låt oss ta vårt exempel om spinnaren. Vi har sett, att han för att dagligen förnya sin arbetskraft, måste reproducera ett dagligt värde av 3 shilling, vilket han uppnår genom att arbeta 6 timmar om dagen. Men det hindrar honom inte att arbeta 10 eller 12 eller flera timmar om dagen. Men genom att kapitalisten betalar dags- eller veckovärdet av spinnarens arbetskraft har han därmed förvärvat rätten att använda denna arbetskraft under *hela dagen eller hela veckan*. Han kommer därför att låta honom arbeta, låt oss säga 12 timmar om dagen. *Utöver* de 6 timmar, som erfordras för att ersätta

hans lön eller värdet av hans arbetskraft, får han således arbeta *ytterligare 6 timmar*, som jag vill kalla *merarbetstimmar*, och detta merarbete objektiveras i ett*mervärde* och en *merprodukt*. Om t.ex. vår spinnare genom sina 6 timmars arbete per dag tillför bomullen ett värde av 3 shilling, ett värde som utgör en noggrann ekvivalent till hans lön, så kommer han under 12 timmar att tillföra bomullen ett värde av 6 shilling och producera en *motsvarande merprodukt* av *garn*. Då han sålt sin arbetskraft till kapitalisten, så tillhör hela värdet eller produkten som han framställt, kapitalisten som för en bestämd tid är ägare av hans arbetskraft. Då kapitalisten förskotterar 3 shilling, får han sålunda själv ett värde på 6 shilling tillbaka, ty i det han förskotterar ett värde, i vilket 6 arbetstimmar är kristalliserade, erhåller han i gengäld ett värde, i vilket 12 arbetstimmar är kristalliserade. Genom att dagligen upprepa samma process utbetalar han 3 shilling och stoppar han 6 shilling på sig, av vilka en hälft åter kan användas till att betala ut nya löner, och den andra hälften bildar det *mervärde*, för vilket kapitalisten inte betalar någon ekvivalent. Det är *på detta slag av utbyte mellan kapital och arbete* som den kapitalistiska produktionen eller lönesystemet grundar sig och som ständigt måste resultera i att arbetaren reproduceras som arbetare och kapitalisten som kapitalist.

Om alla andra omständigheter förblir desamma, kommer*mervärdekvoten* att vara avhängig av proportionen mellan den del av arbetsdagen, som erfordras för att förnya arbetskraftens värde och den till förmån för kapitalisten använda *merarbetstiden* eller*merarbetet*. Den kommer därför att vara avhängig av den *proportion*,*i vilken arbetsdagen är förlängd utöver den tid*, under vilken arbetaren genom sitt arbete blott skulle reproducera sin arbetskraft eller ersätta sin lön.

---

9. Arbetets värde

Vi måste nu återgå till uttrycket "*arbetets värde eller pris*".

Vi har funnit, att detta faktiskt blott är arbetskraftens värde, beräknat efter värdet av de för dess vidmakthållande nödvändiga varorna. Men då arbetaren först får sin lön *efter* arbetets slut och dessutom vet, att det som han verkligen ger kapitalisten är sitt arbete, så får han intrycket att värdet eller priset av hans arbetskraft är *priset* eller*värdet av själva arbetet*. Om priset för hans arbetskraft är 3 shilling, i vilka 6 arbetstimmar realiserats, och om han arbetar 12 timmar, så måste han betrakta dessa 3 shilling som värdet eller priset för 12 timmars arbete, ehuru dessa 12 arbetstimmar utgör ett värde av 6 shilling.

Av detta kan man dra två slutsatser.

För det första: *arbetskraftens värde eller pris* får skenet av att *vara själva arbetets pris eller värde*, ehuru arbetets värde eller pris strängt taget är meningslösa begrepp.

För det andra: ehuru blott en del av arbetarens dagliga arbete*betalas*, under det att den andra delen förblir *obetald*, ehuru just detta obetalda arbete eller merarbete bildar den fond ur vilken *mervärde*eller *profit* uppstår, förefaller det som om hela arbetet vore betalt arbete.

Detta bedrägliga sken skiljer *lönarbetet* från de andra *historiska*formerna av arbete. På lönesystemets grundval tycks till och med det*obetalda* arbetet vara *betalt* arbete. Vad slavarbetet däremot beträffar tycks till och med den del av arbetet som betalas vara obetalt arbete. Naturligtvis måste slaven leva för att kunna arbeta, och en del av hans arbetsdag åtgår för att ersätta värdet av hans eget livsuppehälle. Men då ingen överenskommelse ingåtts mellan honom och hans herre och inte något slag av köp och försäljning ägt rum mellan de båda parterna, tycks allt hans arbete vara gratisarbete.

Låt oss å andra sidan betrakta hur den livegne bonden, jag skulle vilja säga, ännu i går levde i hela östra Europa. Denna bonde arbetade till exempel 3 dagar för sig själv på sin egen åker eller på en honom tilldelad jordbit, och de tre följande dagarna utförde han tvångs- och gratisarbete på sin herres gods. Här var alltså de betalda och obetalda delarna av arbetet synbart skilda, skilda i tid och rum, och våra liberaler skummade av moralisk indignation över den orimliga iden att låta en människa arbeta för ingenting.

I verkligheten kan det emellertid vara likgiltigt, om någon arbetar 3 dagar i veckan för sig själv på sin egen åker och 3 dagar gratis på sin herres gods, eller om han in fabriken eller verkstaden arbetar 6 timmar för sig själv och 6 timmar för sin arbetsgivare, om också i det sistnämnda fallet de betalda och obetalda delarna av arbetet är oskiljaktig uppblandade med varandra, och även om hela detta förlopps natur fullständigt beslöjas genom att *ett avtal upprättas* och genom att *betalning* erhålles vid veckans slut. Det obetalda arbetet tycks i det ena fallet ha givits frivilligt och i det andra fallet ha avtvingats. Det är den enda skillnaden.

När jag i fortsättningen använder termen "*arbetets värde*", så gör jag det blott som ett allmänt gängse uttryck för "*arbetskraftens värde*".

---

10. Hur profit uppstår genom att en vara säljes till sitt värde

Låt oss antaga, att en timmes genomsnittsarbete innehåller ett värde av 6 pence eller att 12 timmars genomsnittsarbete innehåller ett värde av 6 shilling. Låt oss vidare antaga, att arbetets värde belöper sig till 3 shilling eller produkten av 6 arbetstimmar. Om vidare det för en bestämd vara förbrukade råmaterialet, maskineriet o.s.v. representerade 24 timmars genomsnittsarbete, skulle dess värde belöpa sig till 12 shilling. Om dessutom den av kapitalisten sysselsatta arbetaren till dessa produktionsmedel lägger 12 arbetstimmar, så skulle dessa 12 timmar representera ett adderat värde av 6 shilling. *Produktens totala*

värde skulle därför belöpa sig till 36 timmars realiserat arbete, vilket vore lika med 18 shilling. Men då arbetets värde eller den lön, som betalas arbetaren, blott uppgår till 3 shilling, skulle kapitalisten inte betala någon ersättning för de 6 timmars merarbete, som arbetaren presterat och som förkroppsligas i varuvärdet. Genom att kapitalisten säljer denna vara till dess värde, för 18 shilling, skulle han alltså erhålla ett värde av 3 shilling, för vilket han inte betalt någon ersättning. Dessa 3 shilling skulle utgöra det mervärde eller den profit han stoppar på sig. Kapitalisten skulle alltså inte få dessa 3 shilling i profit genom att sälja sin vara till ett pris, som överstiger varans värde, utan genom att sälja den *till dess verkliga värde*.

En varas värde bestämmes genom den *totala mängd arbete* den innehåller. Men en del av denna arbetsmängd utgör ett värde, för vilket ett motsvarande värde betalats i form av arbetslön; en annan del är realiserat i ett värde, för vilket *ingen* ersättning betalats. En del av det arbete, som varan innehåller är *betalt* arbete, en annan del är*obetalt* arbete. Om kapitalisten därför säljer varan till *dess värde*d.v.s. kristalliseringen av den *totalmängd arbete*, som nedlagts på densamma, så måste han ovillkorligen sälja den med profit. Han säljer inte bara det, för vilket han betalt ersättning, utan också det, som inte kostat honom någonting, ehuru det kostat hans arbetares arbete. Varans kostnader för kapitalisten och dess faktiska kostnader är skilda ting. Jag upprepar därför, att normal- och genomsnittsprofiter uppstår genom att varorna säljes inte *över*, utan*till deras verkliga värde*.

---

11. De olika delar,
i vilka mervärdet sönderfaller

Mervärdet eller den del av varans totalvärde, i vilken arbetarens*merarbete* eller *obetalda arbete* förkroppsligas, kallar jag *profiten*. Hela denna profit hamnar inte i den kapitalistiska företagarens ficka. Jordmonopolet möjliggör för jordägaren att få en del med av detta*mervärde* under namnet jord*ränta* oavsett om denna jord användes för lantbruk, byggnader eller järnvägar eller något annat produktivt ändamål. Det faktum, att ägandet av *arbetsmedlen* sätter den kapitalistiska företagaren i stånd att producera ett *mervärde* eller, vilket går på ett ut, *att tillägna sig en viss mängd obetalt arbete*, möjliggör å andra sidan för ägaren av arbetsmedel, arbetsmedel som helt eller delvis lånas ut till den kapitalistiska företagaren, kort sagt, möjliggör för den *kapitalist som lånar ut pengar* att resa anspråk på en annan del av mervärdet under benämningen *ränta*. Sålunda återstår för den kapitalistiska företagaren *som sådan* blott den s.k.*industriella* eller *kommersiella profiten*.

Enligt vilka lagar denna delning av mervärdets totalsumma regleras mellan de tre kategorierna av folk, är en fråga som faller långt utanför ramen för vårt ämne. Så mycket följer emellertid av framställningen härovan:

Jordränta, ränta och industriell profit är blott olika namn på olika delar av varans *mervärde* eller det i densamma *realiserade obetalda arbetet*, och de har alla i *lika hög grad* sitt ursprung i *denna källa och endast i denna källa*. De härleder sig inte ur *jorden* som sådan eller*kapitalet* som sådant, utan jord och kapital sätter sina ägare i stånd att tillägna sig deras respektive andelar av det mervärde, som den kapitalistiska företagaren pressar ur arbetaren. För arbetaren själv är det av underordnad betydelse, om detta mervärde - resultat av hans merarbete eller obetalda arbete - helt och hållet hamnar i den kapitalistiska företagarens ficka eller om denne är tvungen att ge bort delar därav under namnet jordränta och ränta till någon tredje part. Om den kapitalistiska företagaren använder eget kapital och är sin egen jordägare hamnar hela mervärdet i hans egen ficka.

Det är den kapitalistiska företagaren, som omedelbart pressar ut mervärdet ur arbetaren, likgiltigt hur stor del därav han slutligen kan behålla för sig själv. Därför är detta förhållande mellan den kapitalistiska företagaren och lönarbetaren den axel, omkring vilken hela lönesystemet och hela det nuvarande produktionssystemet rör sig. När några av de medborgare, som deltagit i vår diskussion, försökt att förringa det hela och behandla detta grundläggande förhållande mellan den kapitalistiska företagaren och arbetaren som en underordnad fråga, så har de därför begått ett grundligt misstag, ehuru de å andra sidan hade *rätt*, då de slog fast, att en prishöjning under givna omständigheter kan träffa den kapitalistiska företagaren, jordägaren, penningkapitalisten och, om ni så vill, skatteindrivaren, i mycket olika grad.

Ytterligare en slutsats följer av det sagda.

Den del av varuvärdet, som blott utgör värdet av råmaterialet, av maskinerna, kort sagt, värdet av de överhuvudtaget förbrukade produktionsmedlen, lämnar *ingen inkomst* utan ersätter *blott kapital*. Men bortsett därifrån är det oriktigt, att den andra delen av varuvärdet, som *bildar inkomst* eller kan ha utgivits i form av lön, profit, jordränta, räntor, *bildas* genom lönernas värde, jordräntans värde, profitens värde o.s.v.

Till att börja med lämnar vi lönerna åsido och behandlar blott den industriella profiten, räntan och jordräntan. Vi har just funnit, att det*mervärde*, som varan innehåller, eller den del av varans värde, som representerar *obetalt arbete*, *sönderfaller* i olika delar, som bär tre olika namn. Men det skulle vara att ställa sanningen på huvudet, om man påstod, att detta värde *sammansättes* eller *bildas* genom att man*adderar ihop dessa tre beståndsdelars oavhängiga värden*.

Om en arbetstimme representerar ett värde av 6 pence, om arbetarens arbetsdag omfattar 12 timmar, om hälften av denna tid är obetalt arbete, så kommer detta *merarbete* att tillägga varan ett *mervärde* av 3 shilling, d.v.s. ett värde för vilket ingen ersättning betalats. Detta mervärde på 3 shilling utgör *hela den fond*, ur vilken den kapitalistiska företagaren i en eller annan proportion kan dela med sig åt jordägaren och penningutlånaren. Dessa 3 shillings

värde utgör gränsen för det värde, som de kan dela sinsemellan. Men det är inte den kapitalistiska företagaren, som lägger på varuvärdet ett godtyckligt värde för sin profit, och som lägger på ytterligare ett annat värde för jordägaren o.s.v. så att summan av dessa godtyckligt fastställda värden skulle utgöra totalvärdet. Ni ser alltså, hur oriktig den vitt spridda föreställning är, som förväxlar *uppdelningen av ett givet värde* i tre delar med *bildandet* av detta värde genom addering av tre *oavhängiga* värden och på så sätt förvandlar totalvärdet, ur vilket jordränta, profit och ränta härleder sig, till en godtycklig storhet.

Om hela den profit som kapitalisten får är lika med 100 pund så kallar vi denna summa, betraktad som *absolut* storhet, för*profitmängden*. Men om vi beräknar i vilken proportion dessa 100 pund står till det utlagda kapitalet, så kallar vi denna *relativa storhet*för *profitkvoten*. Det är klart, att denna profitkvot kan uttryckas i två former.

Låt oss antaga, att det kapital som *utgivits till löner* skulle uppgå till 100 pund. Om det frambringade mervärdet likaledes uppgår till 100 pund - och det skulle säga oss, att hälften av arbetarens arbetsdag består av *obetalt* arbete - och om vi skulle mäta denna profit i förhållande till det kapital, som utbetalats i form av löner, så skulle vi säga, att *profitkvoten* utgjorde 100 procent, enär det utbetalade värdet skulle vara lika med hundra och det realiserade värdet lika med tvåhundra.

Om vi å andra sidan betraktar inte bara det *för löner utlagda kapitalet*utan *hela* det utlagda *kapitalet*, låt oss säga exempelvis 500 pund - av vilka 400 pund utgör värdet för råmaterial, maskiner o.s.v. - så skulle vi säga, att *profitkvoten* blott utgör 20 procent, emedan profiten på 100 blott utgör en femtedel av *hela* det utlagda kapitalet.

Det första sättet att uttrycka profitkvoten är det enda sätt, genom vilket man kan upptäcka det verkliga förhållandet mellan betalt och obetalt arbete den verkliga graden av *arbetets exploatering* (om jag får använda detta franska ord). Det andra uttryckssättet är det brukliga och är faktiskt lämpligt för vissa ändamål. I alla händelser är det av stor nytta genom att dölja i vilken grad kapitalisten pressar ut obetalt arbete ur arbetaren.

I det följande kommer jag att använda ordet *profit* för hela den mervärdemängd, som kapitalisten pressar ut, utan hänsyn till fördelningen av detta mervärde mellan de olika parterna, och när jag använder ordet profit*kvot*, kommer jag alltid att beräkna profiten efter det i löner utlagda kapitalets värde.